

Isten! Jó atyánk! Csak tőled várunk vigasztalást és segédelmet nehéz napjainkban; a gyászt és minden fájdalmat elviselhetünk, ha Te velünk vagy; de Nalad nélkül reményeink hiábavalók, nem találunk vigasztalást és segédelmet és egész életünk céltalan.

Alázatos szívvel kérünk mint szerető gyermekeid, hogy minket is vezess... vezess a te utaidban — magadhoz. Szent fiadért: a Jézusért kérünk! Amen.

Molnár Sándor.

A JÉG-SPHYNX. 11

Irta Jules Verne. Fordította Gaal Mózes.

Egyszer, a mint javában beszélgetett a csónakmesterrel, megszólítottam őt:

— Nos, Holt, hányadán van azzal az ördögös fiúval, a ki a vízből kihúzta a minap? ... Beszélte vele azóta?

— Nem én, egy árva szót sem, Jeorling úr, — felelé Holt, — sőt úgy tetszik nekem, hogy azóta még inkább kerül engem.

— Ugyan, ne mondja!

— Eddig sem tette különben.

— Különös, nemde?

— Bizony elég furcsa — vágott közbe Hurliguerly, — hanem annyi szent és igaz, hogy Hunt-nál derekabb matrózot én még világeletemben nem láttam. Szent Patrikra, a mi dicsőséges védőszentünkre mondom, úgy van. Te pedig, czimbora, halálodig adósa maradsz neki az életeddel.

A magam megfigyelése után is mondhatom, hogy Hunt a szó szoros értelmében kerülte Holtot. Vajjon mi oka lehet? ... bizonyára nem mondta meg senkinek.

December 8-dika és 9-dike közt éjjelkor megszünt lassankint a vihar. Kifeszíthettük a vitorlákat, s a «Halbrane» nagyobb sebességgel haladt előre. Fenyegetőzni kezdtek a sarktenger iszonyai. Jobbról-balról mind sűrűbben tünedeztek fel a jéghegyek.

XIII. FEJEZET.

Küzdelem az úszó jéghegyekkel.

Ezt az utóbbi vihart nem számítva, a «Halbrane» útja eléggé szerencsés volt a déli tenger vidékén. Hátha még a Weddell útján haladva december első felében elérjük azt a bizonyos nyílt tengert! ...

December 10-dikén a jégtáblák, melyek egyenként úszkáltak, nem akadályozták hajónkat az előhaladásban. A szél iránya is kedvező volt, s így a jégtömbökkel nem szembe, hanem velök egy irányban haladtunk. Rendes körülmények között csak januárban szokott a jég megindulni, de Guy kapitány, az annyi vészszel megbirkózott tengerész a ki e tekintetben igazán szak-

értő volt, úgy nyilatkozott, hogy az idén már decemberben megindul a jég.

Egyelőre nem felhettünk semmiféle összeütközéstől, majd csak akkor kezdődik a küzdelem, mikor utat kell majd a jéghegyek között törnünk, mert ha a Weddell sejtette szabad tengerre ki akarunk jutni, e jégpáncél között vagy rést kell ütnünk, vagy magától kínálkozó nyílást kell keresnünk.

Azt talán mondanom sem kell, hogy minél lejjebb jutottunk délnek, annál számosabb úszó jégtömbbel volt lépten-nyomon találkozásunk, s így a «Halbrane» előrehaladása is mind több akadályba ütközött.

December 14-dikén a 72° 31' déli szélesség alatt voltunk, a hosszúság állandóan a 41—42° között maradt. Mindössze két fok választott el attól a ponttól, a meddig Weddell jutott volt el.

A hajónkkal szembe jövő vagy azzal egy irányban úszó jéghegyekhez képest milyen parányi kis alkotmánynak tűnt fel a «Halbrane». A rengeteg nagy és roppant változatos formájú jéghegyek komoly méltósággal haladtak, a nap sugarai megtörték a jégkristályokon, kék és vörös fény szikrázott ki belőlük ...

Emitt villogó piramist mutatott, amott kupolás templomot, mely nélkül a bizanti stílus vajmi keveset érne; és se vége, se hossza a legkáprázatosabb színnek, a legesodálatosabb formáknak, minőket az ég felhői láttatnak az élénk képzelőtehetségű emberekkel.

Meg kell vallanom, hogy Guy kapitány épen olyan bátor, mint a mily okos és előrelátó hajós volt. A jéghegyek között úgy tudta vezetni a hajót, hogy soha egyikbe sem ütdött, sőt még csak nem is érintette. Néha egész útvesztőbe került, s oly ügyesen használta fel a vitorlákat, hogy a «Halbrane» épen kerüli ki s tovább folytatja útját.

Egy ilyen alkalommal így szólott hozzám:

— Jeorling úr, nem az első eset ez, hogy a sark tengert járom ... csak hogy eddigelé sajnos, kárba vesztett minden fáradozásom. Eddig csak vaktában, merő sejtélem után indultam, most azonban bizonyosság ve et. Hogyne mernék hát mindent kockáztatni.

— Értem, kapitány úr! A mit eddig tapasztalt, azt most mind hasznára fordítja. Nem is kételkedem abban, hogy terve sikerülni fog.

— Kell sikerülnie, Jeorling úr! Azt azonban meg kell vallanom, hogy a jég-zónán túl levő földről vagy nyílt tengerről fogalmam sincsen. Legfeljebb a Weddell, no meg a Pym Arthur tudósításai ...

— Igaz, mind a kettő szabad tengerről beszél, mely a jégen túl volna ...

— Ön talán nem hiszi, hogy lehet?

— Hinni hiszem, hogyne hinném.

— Helyes. Igen nyomós érvek szólanak mellette. Magától értetődik, hogy ilyen nagy jéghegyek a nyílt tengeren nem képződhetnek. A hullámverődés óriási ereje tördeli el, s halmozza

egymásra, hajtja tovább a déli sarktól. Nyilvánvaló, hogy a sark mellett szárazföldnek (szigetnek) kell lennie, ezek mellett képződik a jég, s innen szakasztja el valamely erő, s a tenger árja melegebb vidékre hozza magával.

— Ezt a magyarázatot nagyon valószínűnek tartom.

— Az északi meg a déli sarkvidék nem egyforma. Ezt már Cook is elismerte, sőt határozottan tanúságot tett róla.

— Vajjon mi lehet az oka a kettő között levő különbségnek?

— A legfőbb oka az lehet, hogy az északi sarkvidéken a déli szelek az uralkodók, ezek melegebb éghajlatról támadva maguk is jelentékenyen átmelegszenek; a déli sark tengeren azonban a szomszédos szigetek pl. Jórémény-foka, Patagonia, Tasmania nem igen hatnak a szélre, s így a déli sark tengeren jóformán egyforma a hőmérsék.

Igen fontos ez a megfigyelés, kapitány úr, határozatosan szól a mellett a véleményemmel, hogy nyílt tengernek kell a jégzóna tulsó felén lennie.

— Kell lennie, s nekünk épen az a ezélünk, hogy oda eljussunk.

Decz. 15-dikén mindjobban meggyült a bajunk a jéggel. A szél északkelet és délkelet között fújt, dél felé nem csapott át, kedvező volt tehát a «Halbrane» haladására nézve.

West Jem gyakrabban megmérte a jéghegyek magasságát; 10—100 toise-nyiak voltak. Minél tovább fontolgattam azt, a mint a kapitánytól hallottam, annál bizonyosabbnak tartottam, hogy a sark körül föltétlenül kell szárazföldnek lennie, mert egyébként a jéghegyek képződését megmagyarázni nem lehetne. No meg, ha a sark vidéke nyílt tenger volna, a merész utazók eddig már régen utat törtek volna egészen a sarkig.

A «Halbrane» új matrózaira a jéghegyekkel való küzködés nagyon aggasztólag hatott, de a régi matrózok föl sem vették.

Különösen hajóórségre kellett gondot fordítani. Minden pillanatot fel kellett használni, hogy a hajó valamely jéghegyvel össze ne ütközzék. West Jem egy hordót köttetett fel az árboz keresztgerendájára, s oda ültette be a matrózot, hogy vigyázza a tengert.

A hőmérsék tűrhető volt (5—6° Celsius), csak a ködtől őrizzen meg az Isten, mert akkor e jéghegy-útvesztőben nehéz lett volna előhaladni.

Decz. 16-dikán nehéz munkája volt a matrózoknak. Néha csak keskeny nyílást találtak a jéghegyek között, s az is kigyó módra kanyargott. Ugyancsak volt dolga a kormányosnak; Hunt újra megmutatta, hogy ember a talpán.

Ez a csodálatos Hunt különösen olyankor mutatta ki az ügyességét, ha egy-egy mozdulatlan jégtuskót kellett az útból elhárítani. Ilyenkor csónakba ült, a jégtuskóhoz evezett, hátára vette a vasmacskát, s felmászott vele a jégtömbre, beleakasztotta s aztán a hajóra visszavezett, így a jégtömböt ki-mozdították a helyéről, utat nyitva a tovább haladásra. Guy kapitány és West nem is

titkolták, hogy vele mennyire meg vannak elégedve. «Minta-matróz»-nak nevezték el. Az a titokzatosság, mely egyéniségét körülvette, még inkább fokozta a kíváncsiságot.

Ekkor már a «Halbrane» nem volt távol a jégzónától, ha majd oda érünk, akkor csak az alkalmas átjárót kell megtalálnunk.

December 16-dikán a leglelkiesmeretesebb gondot kellett arra fordítanunk, hogy valami baj ne történjék. A kormányrud nagyon elrongyolódott a folytonos használatban, szinte kettő tört;

FELMÁSZOTT VELE A JÉGTÖMBRE.

a hajóhoz minduntalan jégtuskók ütődtek, s a hajó oldalát sok helyütt megrongálták. Komolyabb bajtól azonban nem kellett félnünk, mert a «Halbrane» ezeket a rongálásokat kiheverte, s a jégtömböknek akkora ereje nem volt, hogy a hajó oldalát betörjék, hogy léket üssenek rajta.

17-dikén reggel a hajó-ór felkiáltott:

— A jobb oldalon vigyázat!

Mintegy öt-hat tengeri mérföld távolságra délen hosszú, reczés szélű jég-hegyláncz vonult el hosszasan, e mellett ezer meg ezer jégtömb zúdult. A jég-hegyláncz mozdulatlan volt. Első tekintetre úgy látszott, mintha a végtelenségben nyúlna el; melyet körülhajózni lehetetlenség.

Mikor a jéghegytől mintegy három mérföldre voltunk, meglehetősen nagy tengeröblbe bukkantunk. Guy kapitány leoldott egy csónakot, ő maga, a csónak-mester s még négy matróz belé ült. Elindultak, hogy átjárót keressenek.

Három órai hasztalan keresés után visszatértek a hajóra. Nem sokkal utóbb hóval elegy záporosó szakadt alá; elég baj volt, mert jóformán nem láttunk semmit. Délkelet felé vettük az utunkat, s csak igen óvatosan haladhattunk, mert minduntalan az a veszély fenyegetett, hogy jégbe ütközünk.

West Jem a szél irányában terelte a hajót, s mindenek felett arra ügyelt, hogy a nagy ködben némileg tájékozódva a jég-hegyláncztól távol tartsa a hajót.

Husznegy órát töltöttünk úgy el, a jéghegytől mintegy három-négy mérföldnyire távozhattunk.

Guy kapitány váltig bizonyította, hogy ha a «Halbrane» másodmagával volna, el nem mulasztaná, hogy az egyik hajóval a jéghegy mentében maradjon, de így nem meri az egyetlen hajót kockáztatni.

Így is volt elég dolga West Jemnek, hogy minduntalan irányt változtasson, egy-egy úszó jégtábla elől kitérjen. Legnagyobb szerencsénk az volt, hogy vihar nem tört ki, mert ilyen körülmények között a «Halbrane» bizonyára darabokra tört volna.

December 18-dikán a «Halbrane» a 73° szélesség alá jutott.

A jég-hegyláncz környékén czirkáltunk, s minduntalan kerestünk valami alkalmas nyílást, melyen át keresztül juthatnánk, de hiába. Végre 19-én délután két és három óra között a hajóór jelentette:

— Délkeleten nyílást látok a jéghegyben!

— Hát azontúl?

— Nem látok semmit sem.

West Jem sietett fel az árboczkosárba. Mintegy tíz perezig kémlelt a jelzett irányban, s aztán harsány hangon lekiáltta:

— Szabad tenger!

Háromszoros hurrah volt erre a felelet.

XIV. FEJEZET.

Az álomkép hangja.

Szabad tenger? . . . Egészen szabad? . . . Vajjon igaz-e? Távol keleten néhány jéghegy orma

csillant meg, jégtuskók és jégtorlaszok úszkáltak a tenger hátán? . . . No de annyi út volt, hogy a hajó kényelmesen átkelhetett, s tovább haladhatott.

Bizonyára Weddell is erre az átjáróra bukkant annak idején, s így juthatott el a 74-dik szélességi fokig, a «Jane» szintén ebben az irányban haladt még hatszáz mérfölddel tovább.

— Eddig megsegített az Isten — mondá Guy Len kapitány nekem — bár a czélhoz is ily szerencsésen eljuthatna.

— Egy hét mulva meg fogjuk látni Tsalal szigetét — felelém én.

— Úgy van, . . . feltéve, hogy a keleti szél tartós lesz, Jeorling úr. Csak hogy ne feledje el, hogy míg a jég-hegylánczot megkerültük, az eredeti út-iránytól jócskán eltértünk, ahhoz elebb vissza kell térnünk.

— A szél kedvez, kapitány.

— Hasznát is fogjuk venni, mert azt szeretném, hogy előbb Bennet szigetéhez jussunk. Bátyám először ott szállott partra. Ha oda jutunk, akkor biztos, hogy jó úton haladunk Tsalal szigete felé.

— Ott valószínűleg újabb nyomokra bukkantunk.

— Meglehet, Jeorling úr. Még ma Bennet szigete felé vesszük utunkat, de előbb felveszem a hely földrajzi fekvését, hol jelenleg vagyunk, hogy kellőképen tájékozódjunk.

Természetesen a Pym Arthur teljesen megbízható értesítéseit vettük alapul. Újra elővettem ezt a csodálatos könyvet, s elolvastam a Tsalal szigetére vonatkozó részt. Föltétlenül hinnem kellett azt, hogy a «Jane» eljutott Tsalal szigetére; hogy Guy Vilmos kapitány és a matrózok ott rekedtek, s abban az időben, mikor a szerencsétlen Patterson elszakadt tőlük, még éltek valamely rejték helyen.

A mi azonban a déli sark egyéb fantasztikus leírására vonatkozik, az új emberfajra, mely irtózik a «fehér szín»-től, a sajátosság természeti tüneményekre, a növény- és állatvilágra: kissé gondolkozóra ejtett. Talán csak Poë Edgar kiapadhatatlan képzelő ereje alkotta . . . Egyébként csak türelem, a jövő majd megmutatja, hogy vehetjük-e igaznak.

A «Halbrane» kapitányát ebben a könyvben semmi egyéb nem érdekelte, csak az, a mi a «Jane» kapitányára és a matrózokra vonatkozott.

December 9-dikén a «Halbrane» már másfél fokkal lejjebb jutott délre, mint a «Jane» annak idején december vége felé. Minden jel arra mutatott, hogy a tenger, a szél, az évszak előhaladottsága kívánatos módon kedvezett nekünk.

West Jem mindenekelőtt arról akart meggyőződni, vajjon a tengerár déli irányú-e csakugyan, a mint Pym Arthur mondja a regényben. Hogy ezt megtudhassuk, Hurliguerlynak megparancsolta, hogy kössön egy kétszáz fonál hosszú erős lencsalagra valami nehéz tárgyat, s dobja a tengerbe.

Így meggyőződünk arról, hogy Pym Arthurnak

igaza van, a tengerár is dél felé vitte a hajót, tehát czéljához sietette.

Pym Arthur elbeszélése szerint a «Jane» 1828. január 1-jétől 4-dikéig nagyon nehezen és lassan haladott előre. Heves északkeleti szél állotta útját, egy rakás jégtömeget sodort eléje, sőt a kormányrudat is eltöréssel fenyegette, később rengeteg jégfal zárta el az útját, s csak nagy nehezen sikerült átjárót találniok; csak február 5-dikén reggel jutott ki a veszedelmes útvesztőből, s ekkor 73° 15' szélesség alá jutott. A hőmérsék is zordonabb volt, mint most; (akkor: + 0.56° Celsius; most + 9.44° C.). Annak idején a «Jane» + 10° választotta el Tsalal szigetétől, mindez december 19-dikén csak 7° vagyis körülbelül négyszáz mérföld. Legfeljebb egy hét mulva meg kell tehát Bennet szigetet pillantanunk. Ettől pedig Tsalal szigete csak ötven mérföldnyire van.

A «Halbrane» gyorsan, s a mi földolog akadálytalanul haladt előre, a jégtuskókkal nem gyült meg a bajunk, könnyedén elsiklottunk mellettök, s a hol kellett, ügyesen kikerültük. Sem a hidegtől, sem a sűrű ködtől vagy szapora havas esőtől nem szenvedett a legénység, pedig Pym Arthur meséje szerint a «Jane» matrózainak ugyancsak keserves dolguk volt, mikor a tengernek ezen a részén vergődtek keresztül.

Útközben akadt Hedrnenak is elég zsákmánya; hal volt bőven, s a kapitány megengedte, hogy halászszon.

Másnap reggel Hurliguerly mosolygó arccal jött hozzám, s mondá:

— Jó napot, Jeorling úr, jó napot! . . . Meghiszem azt, hogy ezen a vidéken az ember csak «jó napot» kívánhat, mert *estéről* szó sem lehet, sem jóról, sem rosszról.

— Adjon isten jó napot, csónakmester uram!

— No hát tetszik ez a tenger, Jeorling úr?

— Mondhatom, hogy gyönyörködöm benne.

Ha tovább is így tart, baj nélkül eljutunk Tsalal szigetére . . .

— Akár a déli sarkra is, Jeorling úr!

— A sarkra? . . . Hm, messze van az, . . . nagyon messze, oda ember el nem juthat. Ki tudja, milyen világ lehet ott?

— Majd megtudjuk, ha ott leszünk, csak ez a módja annak, hogy megtudhassuk.

— Csak hogy a «Halbrane» nem azért indult útnak, Hurliguerly, hogy a déli sarkot felfedezze. Ha Guy kapitánynak sikerült a «Jane» hajótörötteit megmenteni, ennél többre nem vágyódik.

— Elhiszem . . . el, hát csak a mondó vagyok, hogy ha a sarktól mindössze kétszáz rongyos mérföld választja el csupán, miért ne próbálna meg, hogy a sarkig menjen, mely a földet úgy forgatja a tengely körül, mint mi a sült tyúkot a nyárson. Látja, én szívesen vállalkoznám reá, ha a kapitánynak erre a kis kirándulásra kedve szottyanna.

— Nem gondolnám, hogy Guy Len kapitány ilyesmivel foglalkoznék.

— Magam sem; ha ő a bátyját meg az öt bol-

dogtalan matrózot megmenti, siet bizonyosan vissza Angolországba.

— No meg arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a «Halbrane» régi emberei még csak követnek kapitányukat akár a déli sarkig is, de vajjon nem tiltakoznának-e az újak? . . . Őket nem szegődte a kapitány arra, hogy a déli sarkig menjenek.

— Szent igaz, Jeorling úr; legfeljebb úgy lehetne őket megnyerni, ha busás jutalmat tűzne ki; szörnyen kapzsi népség ez.

— Nagy kérdés, vajjon rá állának jutalom reményével kecsegtetve is?

— Bizony, igaza van . . . Ez a Hedrne nagyon izgága fráter. már eddig is jelét adta az elégedetlenségének. Ő a kolompos, a többiek nagyon hallgatnak a szavára. Hiszen majd szemmel tartom én ő kelmet, ne búsuljon!

December 20-dikán éjjel különös álmom volt. . . Álomnak kellett lennie, pedig oly élénken látom most is, mintha valóban megtörtént volna.

Meglehetősen hideg volt, végig feküdtem az ágyamon, s jól betakaróztam a pokrócczal. Hamar elnyomott az álom . . .

Éjfél után két óra lehetett, midőn siránkozó, panaszos hangot hallottam.

Felnyitóm a szememet, vagy legalább is azt hittem, hogy felnyitóm. Kabinomban vaksötétség volt.

A siránkozás újra kezdődött; hallgatóztam . . . valaki beszélt, de a hang ismeretlen volt, nem hallottam eddig sohasem . . .

— Pym . . . Pym . . . a szegény Pym.

Nyilván érzékesalódás az egész . . . avagy kabinomba valaki besompolygott? . . . Nem hinném.

Megint hallottam:

— Pym . . . ! Nem szabad a szegény Pymről megfeledkezni . . . ő szegény Pym!

Oly közelről hallottam e szavakat, mintha valaki a fülemben suttogta volna. Vajjon mi szükség volt erre a figyelmeztetésre, hiszen Pym visszatért bazájába és valahol meghalt . . . Miért volna szükség arra, hogy a szegény Pymről nem szabad megfeledkezni? (Folyt. köv.)

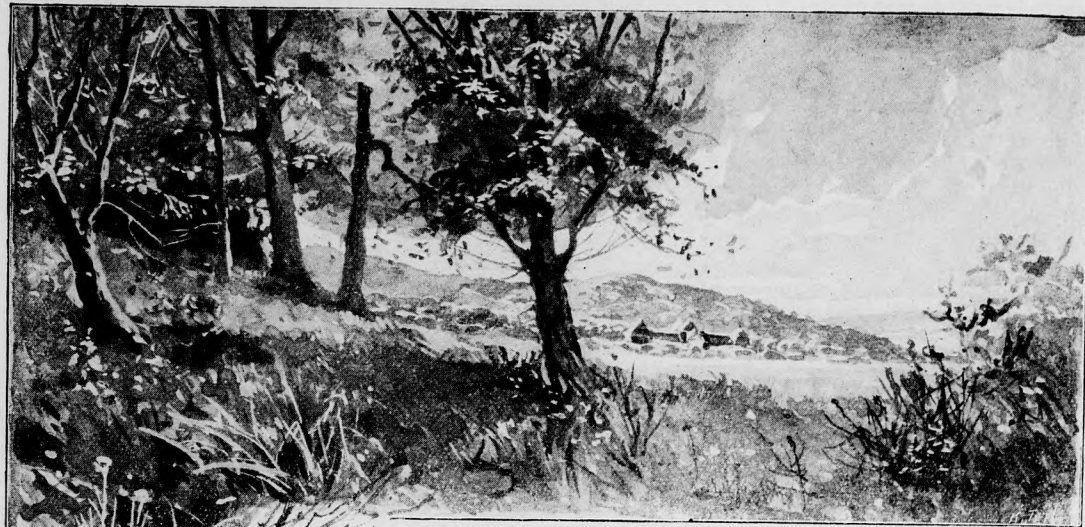
CSILLAGHULLÁS.

Csendes álom szállt a földre,
Nyugosznak az emberek;
Fenn a csöndes, tiszta égen
Csillagocskák rengenek.

Im egyszerre mint a hang, mely
Zúg, szól, suttog, elenyész,
Csillag felreng, csillog-villog,
Égről lefut, ködbe vész.

Tán valaki végsőt küzdött
Itt az élet tengerén? —
Vagy valaki születik most? —
Kinek jobb, nem tudom én . . .

Erőd József.

A GÖDÖLLŐI ERDŐ.

Irtá

PÓSA LAJOS.

Szomorúan zúg a gödöllői erdő:
«Boríts be, boríts be, te sötét nagy felhő!
Szállj le minden ágra, minden kis levélre,
Öltöztess tetőtől törzsig feketébe!
Milliónyi lombom feketére váljon,
Gyászlobogók gyanánt lengjenek a tájon,
Sírj, te borongó ég, könnyet harmatozzál,
Letörött a legszebb, fehér lilomszál.
Koporsóban alszik . . . mindörökre néma
Árnyékos utaim tündérkirálynéja.
. . . Minek is indult el bujdosó útjára!
Vagy mért nem mehettek én is el utána
Hegyeken, völgyeken, hólepte sziklákon,
Országról-országra széles e világon!
Betakartam volna, védelmeztem volna,
A lába nyomát is megőriztem volna.

. . . Kökripta fekszik messze idegenben,
Hol virág se nyílik, hol madár se rebben.
Tudom én, tudom én: itt szeretne jobban,
Szíve még holtan is vissza-visszadobban.
Ide húzza lelke, mely itt jár, sohajtgat,
Csöndes zokogással rezgeti a gallyat.
Ide húzza-vonja minden édes emlék . . .
Oh, ha temetője, sírja én lehetnék!
Hogy elaltatgatnám csörgő patakossal,
Ezerféle hangú méla morajommal!
Suttogó fáimnak zizegő zenéje
Álomszövő dalként borulna fölédre.
. . . Jer, te őszi szélnek hervasztó fuvalma!
Lombjaimat tépd le, gyűjtsd össze avarba.
Kapt föl és kavargasd fenn a levegőben,
Abban a borongó fekete felhőben.
Szép tündérkirályném koszorúmat várja:
Sírva-ríva sodord a koporsójára!»

MAGYAR-MONDÁK.

A *Tanulók Lapja* számára írta Gaal Mózes.

Emese álma.

Élt vala akkortájt, tiz emberöltővel Etele országa megbomlása után, élt egy tiszt magyar, kinek neve vala Ögyek.

Tágas rónán négyszáz sátor lengett, tölgyerőd szegé be köröskörül, ez volt Ögyek nemzetének szállása. Úr volt ő, apja a nemzetnek, mely szavát gyermekül fogadta, s bölcs ítéletében megnyugvék mindenha.

Többi nemzetek is öt nagyra becsülték, s bár korra legvénebb ő közöttük nem volt, indultak

nagy sátrában tiszta gondolattal, a levegőnek surrogása hallik, mintha szárnyát csapná Hadúr nagy madara a turul . . . s imitten hófehér szárnyával, melyet fekete toll a szélein tarkáz, alá száll fejére, befedezi arcát, s érinti gyöngéd csőrével a keblét.

Szíve Emesének mintha teljeseződnék, édes remegéssel kebelében mozdul, s anya-érzéssel lát csodalátomást . . .

Ágyékából ered ezüst tükrű folyam, mely végig a rónát sebesen befutja, kanyarog szeliden, s messze . . . messze elfoly, olyan messze, hogy azt futtában követni emberi szem gyöngé. Útját nem akasztja meg felmeredő hegy; erdők

MINTHA SZÁRNYÁT CSAPNÁ HADÚR NAGY MADARA.

tanácsán, ha pörlekedének; szándékát tisztának s igaznak ismerték.

Ögyek feleségét, Emesét, az Isten parázs-szemű leánnyal sűrűn megáldotta. Magyar daliáknak szíve hamar mozdult, el is vevék őket, hitvesfeleségül vették az apátul magyar szokás szerint, s így üres lön sátra a tiszt Ögyeknek, üres volt szíve is, mert mire úgy vágyott: fiat nem szült neki jövő reménységül Emese, csak leányt.

Búra hajlott szíve nyájas Emesének, látta ura arcán a gondnak redőit, s el nem simíthatta, mert ha édes szóval el is üzte percze, újfent visszatére.

Hadúr megsajnálta és Hadúr tett róla.

Álmodt lát egy éjjel Ögyek felesége, olyan álmot, melynek csodajelentése táltos tudásának nagy gondot okoz majd.

A mint szenderednek tigrisbőr vankosán ura

fái annak útjából kitérnek, sziklák megrepednek, s mintha napsugárból, mintha holdsugárból szőtt fátyol takarná, olyan elvakító fény árad belőle.

Soha ilyen álmot!

Emese fölébred. Hadúr egén éppen akkor hasadott a bibor színű hajnal, ünnepi köntöse hajnalhasadásnak, naptámadat fénye, melynek a láttára szelid alázattal hajlik meg a térde minden jó magyarnak, s Hadúrt dicsőítő imádságra nyílik háladatos ajka.

Emesét elfogja nagy-titkos sejtelem, s örvendező szívvel esd a koronás nap felé nyújtva kezét:

— Áldassék te napod világbiró Hadúr; te küldöttél reám éjjeli látomást, te végezzed jóra! Azután elmondja Ögyeknek a látást, ki perczig se késik, maga siet hívni a legvénebb táltost.

Zoárd a főtáltos hallgatja, mi történt, és a mint hallgatja, arcának egéről az agg-kor felhői hirtelen oszlnak, kezét kebelére teszi mindakettőt, a mint szokta tenni oltárnéző tisztben, ha könyörgő, avagy hálátadó szóval magyarok Istenét nemzete nevében segítségül hívja.

Ezzel végzi a szót tisztos Ögyek:

— Táltos, ha van módod benne, magyarázd ez álmot!

Zoárd, az öreg jós, szóval felel szóra:

— Te szived örvendjen, nemes Ögyek; Hadúr kegyes pillantását vetette reátok, de nemesak reátok, hanem a magyarra, valamennyien vagyunk. Hallgasd meg miképpen magyarázom álmát a te hitvesednek, nyájas Emesének. Hétszer fogy el a hold, hétszer telik újra, s azután még kétszer — így lesz, a mint mondom — Emesének Hadúr anya-örömet szánt, de nagyobb, mint volt eddigelé neki, mert fia születik.

— Áldott a te neved, magyarok Istene!... így buzgott fel a szó az Ögyek szívéből.

— Tovább magyarázom, hallgasd meg ígémet. Fiadat nevezed álmólátás után *Álmos*-nak; őt látta Hadúr kegyelméből hű társad a nagy folyónak képében. Ágyekából eredt, s azután messze folyt — így mondad, úgy-e bár?

— Úgy monda Emese, az én feleségem, s én is úgy mondtam.

— Megértém belőle Hadúr akaratját — folytatta a táltos komoly ábrázattal. — Ágyekából eredt a folyó, s azután messze folyt — nyugatnak, emberi szem útját követni nem tudta, előle kitérték erdők lombos fái, útját nem állhatta felmeredő szikla... tudd meg, Ögyek, fiad nagy lesz és lelkében merész lángot csap fel a régi kívánság, hogy nyugatra menjen, ősei hazáját elhagyja s keresse, de ne csak keresse, hogy meg is találja — *Etele országát*.

— Ó, ha az úgy lenne!

— Úgy lesz, ha én mondom, kit Hadúr meg nem esal álom-alakjában adott esodajellel. Azért örvendezzél igaz szived szerint, s várd el türelemmel, míg bételik mindaz, a mit imént mondek.

Igy szólott Hadúrnak igazmondó papja.

Megtudta harmadnap Nagy Magyarországon mindenki, hogy milyen látást küldött Hadúr Ögyek hitvesének; megtudták, hogy Zoárd, a jövőbe látó, Emesének álmát mire magyarázta.

Várták, hogy beteljék...

S ha bételik: vajjon mi lesz abból... mi lesz?

A KIRÁLYNÉ TEMETÉSE.

Szombaton, szeptember 17-ikén temették el Erzsébetet, Magyarország koronás királynéját az osztrák császárvárosban. Rudolf királyfi halála óta a Habsburg-ház és Bécs városa nem fejtett ki akkora gyászpompát, mint most, e szomorú alkalom idején. De Bécsben a gyász mégsem volt olyan általános, mint Budapesten, a hol jogot tartott hozzá mindenki, és kivette belőle a részét egyformán úr és szegény. Úgy nem szerette senki Őt, mint mi, és nem is gyászolta úgy senki, mint mi.

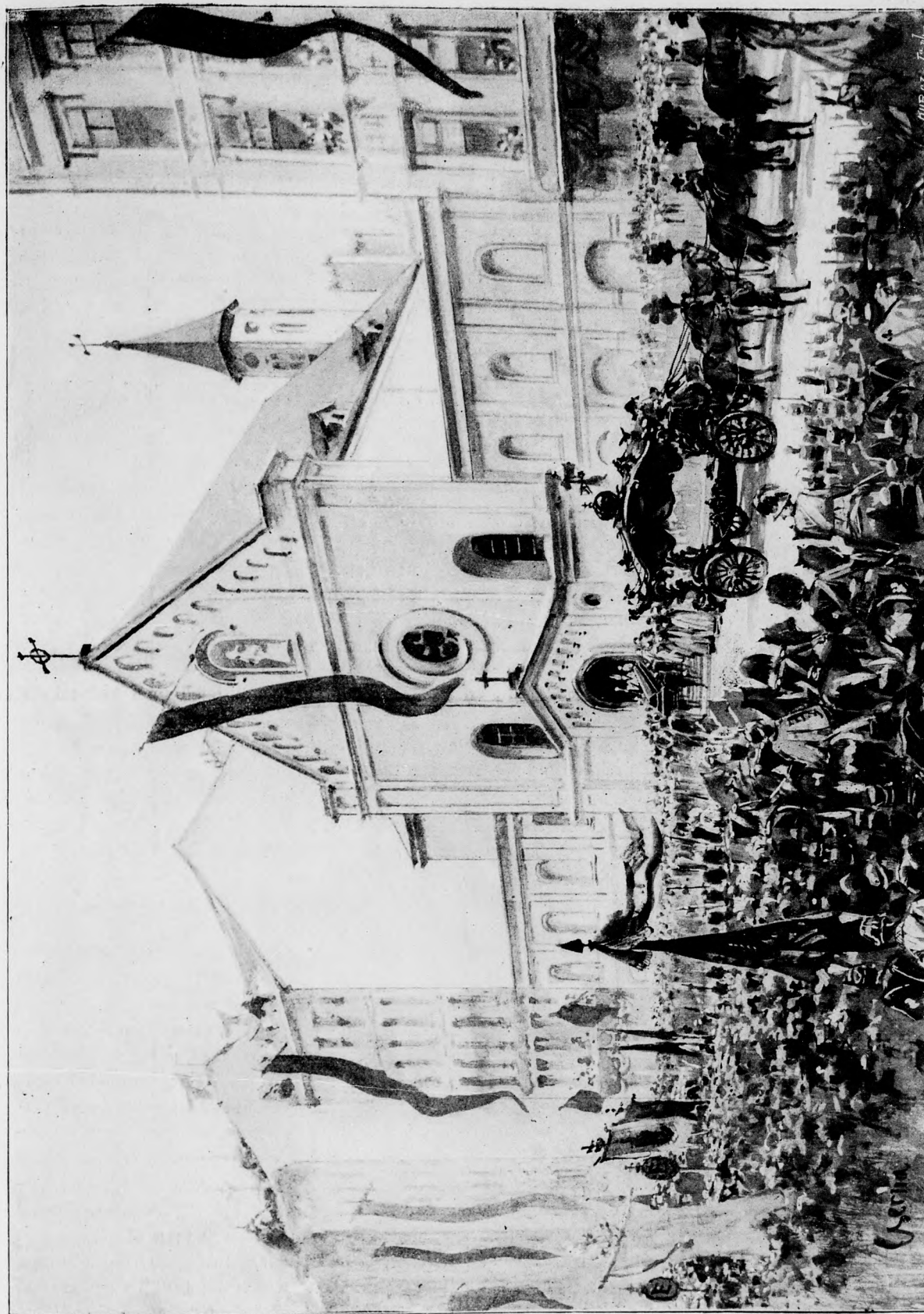
A gyásznapiok idején a kegyeletos érdeklődés középpontja a bécsi Burgnak a kápolnája volt, mely a régi Schweizerhof középső részét foglalja el. E kápolnában helyezték ravatalra Erzsébet királyné koporsóját. Megindítóan egyszerű volt ez a ravatal. Alig három lépcső magasságú emelvényen nyugodott a nehézkes, egyszerű érczokorsó. A koporsó fejénél azonban biborvánkoso-kon mutatták a fejedelmi jelvények, hogy az egyszerű koporsóban koronás fő aluszsa örök álmát. A koporsó lábánál pedig apró párnákon ragyogtak azok a drágakövekkel kirakott érdemrendek, a melyekkel királynénak egykor a föld leg-hatalmasabb uralkodó fejedelmei kedveskedtek.

Kaczagányos magyar nemes testőrök és osztrák gárdisták őrizték kivont karddal a koporsót, melyet a pompás koszorúk rengeteg halmaza környezett. Virág vette őt halálában is körül, a ki életében a természetet és a virágokat annyira kedvelte. A magyarországi koszorúk, melyek az összes koszorúknak majdnem fele részét képezték, egész termet töltöttek meg.

A ravatalos terembe két napon át tartott a zarándoklás. Mély áhitat fogott el mindenkit s nem egyszer hangos jajszó és zokogás törte meg a csendet.

A temetés napján Magyarországból valóságos búcsújárás indult meg Bécsbe. Száznál több törvényhatóság és testület küldöttségileg képviseltette magát. Legalább is ötvenezer főre tehető a bécsi magyar zarándokok száma. És ez óriási seregben zászlós uraktól és a főpapoktól kezdve a szegény népig képviselve volt minden társadalmi rend. Bécsben, a temetés napján magyar viselet és magyar szó járta mindenfelé.

A Burgtól két mellékuteza vezet a Neuer Marktra, a hol a kapuczinusok temploma áll, a Habsburgok ősi temetkezési helye, ez az ormótlan régi épület, mely alig képes befogadni az udvart és

Cseuhh Károlyiurak a helyszínen fölvetett rajza.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ TEMETÉSE. — A KOPORSÓ BEVITTELE A KAPUCZINUSOK TEMPLOMÁBA.

kisérétét. Ezért a katonaságot és a küldöttségeket a templommal szemben levő téren állították föl.

Ritka fényes és előkelő közönség gyűlt össze ezen a téren. Államférfiak, miniszterek, magasrangú hivatalnokok, titkos tanácsosok, kamarások, a máltai lovagrend tagjai, tábornokok, törzs- és főtisztek fényes egyenruhában, de a gyász jelvényeivel.

Háromnegyed négykor mozgás támadt a közönség körében. Kürtösök jelezték, hogy elindult a király. Hatalmas fekete diszkocsin ült Ő Felsége, jobbján hűséges szövetségeseivel és barátjával Vilmos német császárral.

Az özvegygé lett király arczán meglátszott a sok fájdalom és a sok átvirrasztott éjszaka nyoma. De azért jóságos arczczal köszöntgetett jobbra-balra és látszott, mennyire jól esik atyái szívének nepei részvéte.

A templomban henn csupán a királyi család tagjai, az idegen uralkodók, a külföldi fejedelmek képviselői, a nagykövetek, a kíséret tagjai, a titkos tanácsosok, a zászlós urak, a csillagkeresztes és palotahölgyek, a közös miniszterek, a magyar és osztrák miniszterek és a törvényhozás elnökei foglalnak helyet. A föld hatalmasai és az osztrák-magyar monarchia urai mind együtt, s alázattal az Ur előtt és fájdalmas érzéssel a szívökben.

S a mikor mind egybegyűltek, egyszerre megkondultak Bécs ódon székesegyházainak harangjai s lefátyolozott dobok pergése és trombitaszó mellett a Burgból megindult a gyászmenet.

Erzsébet királyné utolsó útja! óh, hogy ezt is meg kellett érnünk!

Az udvari szertartásmester ősi hagyományok szerint rendezte a menetet, melynek a gyászban is nagyszerű pompája meglepett mindenkit. A menetet a papság szinte végtelennek látszó sora nyitotta meg templomi lobogók alatt, közben udvari szertartásmesterek, kamarások, testőrök, fullajtárok lovagoltak pompás méneken.

Végre látható lőn a drága tetemet hozó *gyász-kocsi*, mely nemes formáival és díszítéseivel valósgos műemkek. Nyolcz hatalmas ló huzza. Belsejében a koporsó fekete gyászleppel van beborítva. Két oldalt magyar nemes testőrök és osztrák gárdisták lovagolnak büszke méneken. A gyönyörű menetet magyar huszárok rekesztik be.

Mikor a gyászkoesi a templom elé ér, kürtszó és tompa dobpergés hallatszik, a katonaságot imára vezénylik s mindenki leveszi a kalapját.

Sok ezer szem lábadt könybe, mikor a gyászruhás udvari szolgák levették a koporsót és be-

vitték a templomba. De legmélyebben meg voltak indulva a magyarok, hiszen a szeretett magyar királynét vitték utolsó útjára.

A templomban rövid pár percig tartott a szertartás, melyet a bécsi hercegek végzett s beszéltetés után az érsek a koporsót átadta a gvardiának, a ki fogadást tett, hogy hiven őrizni fogja a drága halottat.

A harangok pedig mélán zúgtak, és egy óra mulva eloszlott a közönség; szerte széledt a magyarság fájó érzéssel, de azzal a tudattal, hogy a magyar nemzet kegyelele örökkön virrasztani fog Erzsébet királyné sirja fölött.

LEVELEK EGY KIS DEÁKHOZ.

A *Tanulók Lapja* számára.

I.

Láttam, Ferike, hogy milyen aggodalommal nézel eléje ennek az évnék; hogy mennyire félsz a gymnasiumtól, a hová édes apád még júniusban beiratott.

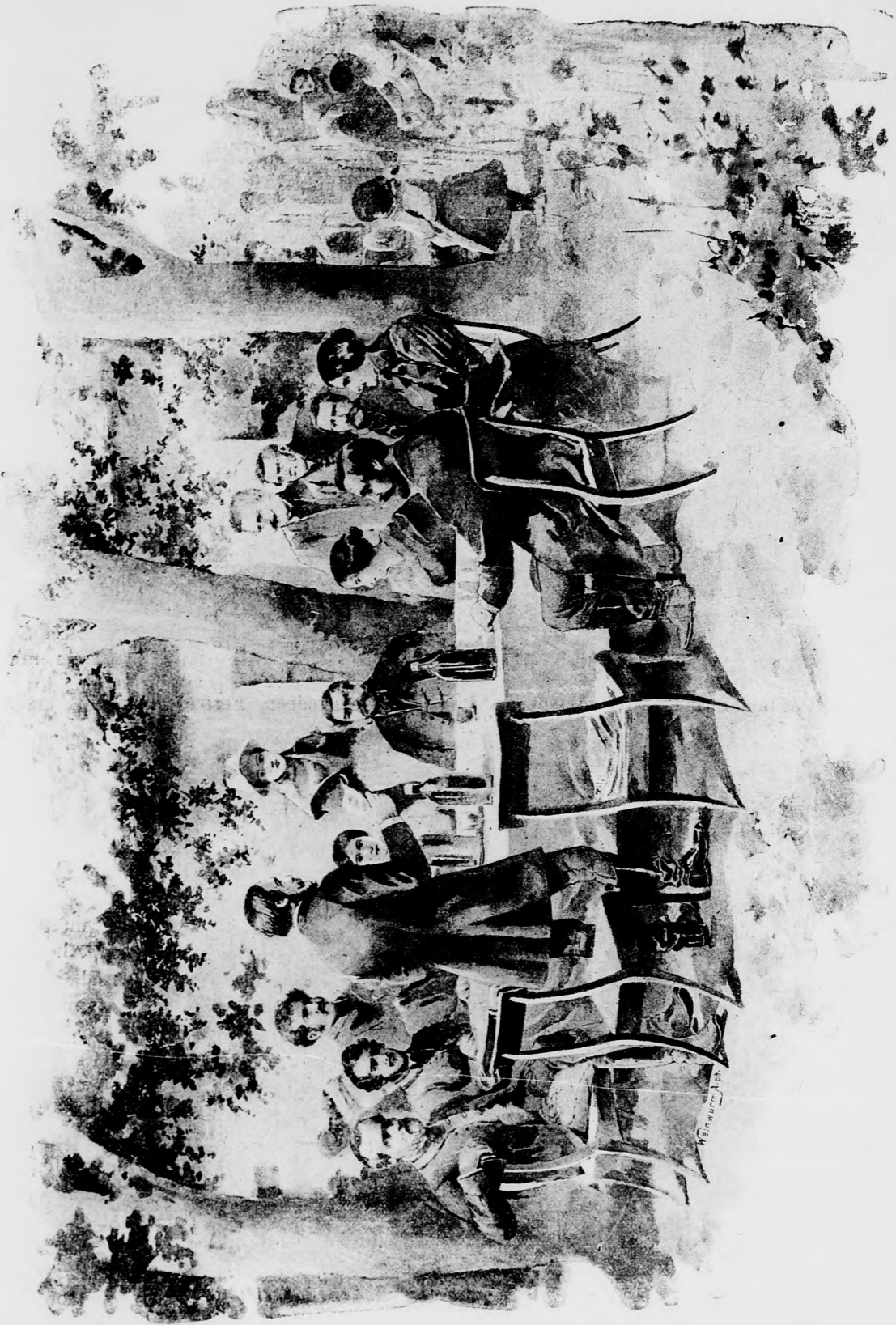
A te picziny szivedben két érzélem lakik: egy kis hiúság, hogy már gymnasista vagy, meg a szörnyű félelem a latin nyelvtől, meg annak tanárától, az osztályfőnöktől.

A te életedben, Ferike, bizonyára rendkívül fontos az a pillanat, a melyben a gymnasium küszöbét átléped. Nem mondom, hogy egész régi egyéniségednek meg kell változni, annyi azonban mégis bizonyos, hogy egészen új világ vár reád.

Egy hónap múlva már érezni fogod, hogy milyen nagy a különbség közted, meg a kis öcséd, Kálmánka között, a ki most a negyedik elemi osztályba jár. Ő még kis gyerek, — te meg már tanulóifjú vagy.

Az igaz, hogy most is rövid nadrágot viselsz, s az őszi felöltőd is az a régi, a melyet tavasszal kaptál, mikor még elemi tanuló voltál; most is abban a kis ágyban alszol, a melyben annyi édes álomkép szállott szemeidre a gymnasistaság felől: mégis mintha minden megváltozott volna.

Mig az elmúlt nyáron egyenlőnek éreztetted magadat Kálmánkával, most többnek tartod magadat. Ha a nagy kertben együtt játszadoztok, a sárguló körtéért csak Kálmánka mászik a fára, — a te méltóságod csak azt engedi meg, hogy a ledobott gyümölcsöt elkapjad; a platánok bújja fűvében nem hánysz többé bukfenczeket, a homokba nem vájsz pinczét, hintalóra nem ülsz, nem karikázol, síp, dob, trombita nem kell, s a kőrhinta többé nem vonz.

VÖRÖSMARTY ELSZÁVALJA A „FÓTHI DAL”-T.

Keveset vagy a kertben, mert bujósít nem játszol; a gyerekek olvasmányait lenézed, a Kislapot, melyért még nem régen remegtél, unalmasnak, gyerekesnek találod, édes apád könyvtárában turkálsz s Arany János Toldiját olvasod, el-elesiped a napilapokat, meg a Vasárnapi Ujságot, s mohón olvasod azt a Verne-regényt, a melyet az ispán úr könyvtárában fődöttél föl.

Mindig ott settenkedel a nagyok körül, azok beszédeire figyelsz, a szád sokszor tátva marad, mikor előtted érthetetlen dolgokról hallasz; érdekel a vadászat, az amatőr-fotografálás, a bicikli; csónakázni és horgászni jobban szeretsz, mint lapdázni. Érdeklődöl a szivarnemek iránt, ismered a dohányspeciálisokat, s meg tudod különböztetni a tarokkártyát a wisthtól s a magyar kártyával már eljátszod a Kreutz-máriást.

Ilyen nagy a te tudományod, oh Ferike, imé így készülsz te a gymnasistaságra, — mert mindent, a miről itt szó vagyon, csak ezen a nyáron produkáltad, s csakis azért, mert te már bevégeztél elemi tanulmányaidat s most fölvisznek a gymnasiumba.

Jó alapot szereztél magadnak, s ha a félsz is kizsorszól belőled, mondhatom, pompás gyerek leszel.

II.

Jó alapot igyekeztél magadnak szerezni a vakációban, Ferike. Láttam, hogy jól indulsz, mert kitünő mestered volt az apád gazdasági irnokjában, a ki előtt nincs a latin nyelvnek meg az egész klasszikus kulturának annyi értéke, mint egy fillokszerától elragott szőlővenyigének.

Attól szívtad magadba az ellenszenvet a latin nyelv iránt s ennek nyomán fakadt fel benned a félsz is: nem szereted tanulni a grammatikát, nem fogod tudni s azért félsz, nem a latin nyelvtől, hanem attól a szekundától, a mi a karácsonyi értesítőben ott fog diszelegni ebből a studiumból.

Előre félsz, Ferike, az édes apád szigorú tekintetétől, meg attól, hogy elmarad a karácsonyi ajándék, a Flobert-puska, meg a két kis ponyva, a mit a nagymamád ígért, ha a latin nyelvben sikeres leszel az előmenetelen.

Azt is föltételezem felőled, Ferike, hogy a szégyentől is félsz, a mely a nemtudás után következni fog. Látom, a mint ott a padban egy kopott ruhájú, borzas fejű diák mellett ülsz. Odébb húzódol, hogy az ő színét hagyott gunyája valahogy be ne piszkolja a te finom kék angol

szövetből készült matrózzruhát, hogy annak piszkos, antiquariustól szerzett könyvei át ne plántáljanak hozzád valami bacillust, a mi betegséget hozhatna reád. De azt is látom, hogy míg az már az első órán hibátlanul olvas latinul, te még karácsony tájban is czumot mondasz kum helyett, és Szciziliát Szikiliának olvasod; s mikor az már Jupitert is tudja ragozni, te még a mensá-t sem tudod eldeclinálni, mert a casusokkal hadilábon állasz.

És tudom, hogy mindez nagy gyötrelmeket okoz neked, oh Ferike. Te, a földesúr fia, a kit eddig nevelő oktatót a tudományok elemi ismereteire; te, a ki előtt felállott az egész iskola meztelbas hallgatósága, ha szoktatásképen el-elvetődött egy-egy tanítási órára, te összekerülsz az apád uradalmi bogrnárjának a fiával, azzal a fiúval, a ki az édes apád pénzén készült falusi iskolában össze tudott szedni annyi tudományt, a mennyi elég volt arra, hogy a gymnasiumba fölvegyék, s veled egy osztályba sorozzák.

A tanár felől hallottad, hogy azzal nem lehet úgy bánni, mint a volt nevelőddel, a kinek sok keserves órát szereztél az elmúlt négy év alatt. Tanárodról azt suttogják, hogy rendszerető, igazságos és nem személyválogató, a ki nem lesz tekintettel sem családod ősiségére, sem édes apád dominiumára; az ő mértékének csak az az irányítója, hogy ki mennyit tud és hogyan viseli magát. Vele nem lehet feleselni, mert ha csak a valladat mered vonogatni, azonnal kiteszi szűrődöt az iskolából és súlyos delictumokért tanári-szék elé állít.

Mindez elég ahhoz, Ferike, hogy aggodalmait súlyosak legyenek s kevés bizalommal légy jövőd iránt. Én azonban megnyugtatlak, mert alapjában elég derék fiúnak tartlak arra, hogy ha a kezdet nehézségein túlestél, belátod, hogy nem kívánnak tőled lehetetlen dolgokat, megtanulod az embereket nem vagyoni állapotuk, hanem erkölcsi értékük szerint becsülni, s a te élénk eszed segítségével legyőzöd azon akadályokat, melyek a szellemi versenyben útadat állják. Olyan nemes szived van neked, Ferike, hogy bizonyos előítéletek alól emancipálni fogod magadat, nem fogsz ismerni más czélt, csak egyet: a kötelességteljesítést. S ha azzal az erős akarat-tal fogsz hozzá a gymnasium tárgyainak tanulásához, a milyennel egykor, kis korodban a füttyülés megtanulásán buzgólkodtál, akkor, Ferike, ne félj, mert nem lesz karácsonkor a latinból szekunda.

Rupp Kornél.

„A FÓTHI DAL.”*

Fáy András családi tűzhelye a harminczes és negyvenes években egyik legszokottabb találkozója volt az akkori írónak és színészeknek. A házigazda tősgyökeres magyar vendégszeretete és a gazdasszony vidám és élénk kedélye valóságos varázst gyakoroltak a vendégekre, a kik közt Deák Ferencz, Kossuth Lajos, Vörösmarty Mihály, Bajza József, Czuczor Gergely, Szontágh Gusztáv, Megyeri, Fánecsy, stb. majdnem mindennaposak voltak. Már gombai szőlőjében és ferenczvárosi kertjében is sűrűn látogatták a jó barátok Fáyékot: e látogatás azonban még sokkal gyakoribbá vált, midőn Fáy a kalap-utczai házáat megszerezte s ebbe költözött. Az évek komorabb szakában ide gyűltek a szíves házigazda számos tisztelői, nyáron pedig a fóthi szőlőbe, a melyet Fáy 1832-ben vett. Vele egyidejűleg vett Fóthon szőlőt Vörösmarty és Ferenczy István szobrász is Fáy biztatására.

Fáy András alig hogy megvette fóthi szőlőjét: téres borháza nem sokára szűknek bizonyult vendégeinek, úgy, hogy pár év múlva külön épületről kellett gondoskodnia. A névnapját tartó házigazda köré sereglett jó barátok az épülő félben levő külön házikó csinálásában segédkeztek is a köműveseknek s Ferenczy István egy, a falba illesztett márványlapon örökíté meg ez eseményt:

A BARÁTSÁG EZEN FALAI KÖZÉ, MIDŐN ÉPÜLNÉNEK, VIDÁM ENYHŐ ÓRÁIK KÖZÖTT KÖVET BAKÁNAK:

BARABÁS MIKLÓS, BAJZA JÓZSEF, BUGÁT PÁL, CZUCZOR GERGELY, FÁY ANDRÁS HITVESÉVEL, FÁY FERENCZ NÉ LEÁNYÁVAL, FERENCZY ISTVÁN, LUCZENBACHER JÁNOS, PÓLYA JÓZSEF HITVESÉVEL, SZONTÁGH GUSZTÁV, VÖRÖSMARTY MIHÁLY, MÁJUS 30-ÁN 1837.

Fáy szüretjei itt Fóthon csakhamar elhíresedtek. A műveltség és szellem szövetkeztek össze, hogy szórakozásban hiány ne legyen. Megyeri Károly mókáit Schodelnének egy-egy áriája, majd Egressy vagy Lendvay szavalata váltották fel. Azután húzta a cigány a pompás talp alá valót.

Fóth község öregei mindmáig gyakran emlegetik a Fáy úr hangos vendégeit és víg mulatságait, hogy azóta se akadt másuk a Somlyó hegyén.

De Fáy András vendégeinek napról-napra gyérülő s ma már kidőlt ritka sorait messze túlélő, halhatatlan tanuja maradt fenn a „Fóthi dal”-ban, Vörösmarty ez örökszép művében. Míg «a borban a gond megbetegszik s él a kedv» s a víg, komor vagy csüggeteg magyar poharazás közben hazafias reményeit s aggályait e költemény verseiben dalolja el: a nemzet ajakán fentartja emlékét.

A „Fóthi dal” voltaképen Toldy Ferencznek

* Október 5-ikén lesz ötvenhat esztendeje, hogy megszületett Vörösmartynek halhatatlan dythirambja, a „Fóthi dal.” Valóban időszerűek lesznek tehát azok a sorok, melyek ezen, a magyar ifjúság előtt, oly annyira drága műremek keletkezését ismertetik.

kezdeményezésére született. A Fáy szüretjein résztvevő költők előtt nem egyszer fejtegette az eszmét, irnának a fóthi társaság számára egy társas dalt, a német «Geselliges Lied» mintájára, hogy — elvégre valami újjal léphessenek fel és ne csak népdalokat énekeljenek.

Barátja unszolására írta 1842-ben Vörösmarty híressé vált bortalát és kéziratával zsebében rándult ki Fáy szüretjére.

Október ötödikén a legszebb őszi nap varázsa csábitotta ki a szíves házigazda által meghívott nagy társaságot. A fővárosból valóságos karaván kerekedett fel Fóthra. Vörösmartyék, Bajzaék, Szemere Pálék, Fáy Ferenczék, Csapóék, Deák, Toldy, Bugát, Pólya, Garay és több uri család, a házigazda ismerősei közül, kiknek érkezését durrogó mozsarak üdvözölték a szüretelők dalától hangos hegyen.

Már javában együtt mulatott a társaság, midőn a távolban Kossuth Lajosnak és övéinek kocsijai bontakoztak ki a porzó ut homokfellegeiből. Kossuth Lajos és neje, fiatal nővérével Meszlényi Irénnel, Ruttkayné és Meszlényiné férjeikkel, és özv. László Imréné, a jótékonyaságáról és Kossuth iránt tanusított kegyeletes ragaszkodásáról ismert gazdag matróna tartottak együtt a Somlyó felé. Deák hamarosan lenyes egy hosszú ágat, nemzeti lobogót rögtönöz össze a maga és Vörösmarty zsebkendőjéből és a Csapó Mariska zöld nyakraválójából, feltűzi a legmagasabb sücsra és a szellel vidáman lengő nemzeti színekkel üdvözölteti a nemzet nagy bajnokának érkezését.

Deák Ferencz ezuttal is, mint mindig, kiténtet megvonzalmát Kossuth Lajos és gyengéd figyelmét családja iránt. A szüreti izes étkekkel gazdagon megrakott ebédlő-asztal fejéhez is ő vezette karon Kossuth nejét s azután szerényen meghúzódott annak végén a fiatalság soraiban.

A pompás étkek, a hegy tüzes leve, a jó cigányzene, a szellemes pohárköszöntők magasra fokozták a jó kedvet, midőn egész váratlanul a nemzet költője emelkedett fel és a zsebe rejtékéből előkerített kéziratról, az ő igénytelen természetessége által hatásos modorában elszavalta újon készített bortalát.

Legbensőbb barátján: Deák Ferenczen kívül még nem ismerte senki. Annál közvetlenebb és meglepőbb volt hatása az egész társaságra a szépségesen csapongó költeménynek, mely a dévaj mámortól a hazaszeretet magasztos pathoszáig oly mesterien játszik az emberi érzelmek egész skáláján.

S midőn elhangzottak végsorai:

«Szent hazánk!
Megfizettük mind, mivel csak
Tartozánk!»

és Vörösmarty egész igénytelenül lebecsájtkozott székére: a tetszés általános üdvriadása tört ki a társaság ajkain és mindenki a nemzet ép oly nagy, a mily szerény költőjének köszöntésére sietett.

Mindenki talált az új dalon kiemelni és magasztalni valót. A nőket főleg a szerelem mámoros megnyilatkozásával ragadta el; Fáy a tétlen hazafiságnak találó jellemzésével és tette buzditásával; Kossuthnak a nemzeti érzés erős buzdulása tetszett főleg benne; Deák Ferencznek az egész. Toldy nagyra volt véle, hogy e szép költemény az ő baráti nógatásainak köszönje létét; Szemere Pál igen elmésen találta megörökítve benne ama régiebb keletű megjegyzését: «hol van a hal, mely dieső volt és remek?» Fáy né ugyan egyik szüretén pompás hideg halat talált fel vendégeinek. A következő esztendőben elmaradván a hal az asztalról, Szemere e kérdéssel bevezetett pohárköszöntőt mondott Fáyra, megróván benne, hogy ő, a közügyek terén a haladásnak oly buzgó bajnoka, ezúttal hűtlen lett a hal-adás elvéhez. Vörösmarty ismervén Szemere hiúságát, költeményében megörökítette jeles mondását, mely a mennyi derültséget keltett akkor a jelenlevő társaságban, ép annyi fejtörést okozott azóta e vers magyarázóinak.

A köztetszést nyert költeményt nyomban elnevezte a társaság «Fóthi dal»-nak és Thern Károly dallamán félszázad óta népszerű a mulató társaságok ajkain.

Ki sejtette volna akkor e dal víg keresztlőjén jelen voltak közül s a magyar szabadságharcz éltető lelkévé váltott Kossuth legkevesebbé, hogy a látnok költő által említett «éjszak rémes árnyai» pár év múlva rátörnek e hazára s «a legszentebb, legdicsőbbért» «vérben ad gazdag tort» a magyar?

Fáy András, a békés tevékenység előregedett munkása, főthi szőlejeké magányába vonult el a szabadságharcz zajos színhelyéről és a nemzeti gyász napjaiban egykori víg társasága is örökre elnémult. A megtörött házigazda előbb a magához váltott Vörösmarty, Ferenczy-féle részt, pár évre reá a maga fertályait is eladta a híres szőlőből, mely ma már hatfelé is fel van aprózva.

1892-ben, a költemény születésének félszázados jubileumakor Károlyi Sándor gróf áldozatkész lelkesedéssel, költséget nem kimélve, romjaiból izléses csínben újjáépítette meg a kis lakot, mely előtt a jubileum napján ég felé tört a hazafias érzület gyöngye és az ünneplő község ajkain lelkesítve zendült meg a — «Fóthi dal.»

Dr. Mátray Ernő.

EGY KIS VASTECHNIKA.

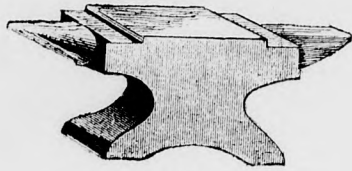
Apró vasmunkák készítése.

2

Mint hogy a műszerek között az ollót, a koczkaalakú tuskót, no meg a reszelőt már ismerjük, most lássuk a többieket. Nagybátyámat hozzászoktatta a sok tapasztalat, hogy jó műszerrel sokkal könnyebben megy a munka, ezért nem is sajnálja egyikre-másikra a költséget. Mindenekelőtt az üllő érdemel különös figyelmet, melynek felső része aczélemezrel van vértézve; egyik vége csúcsban, a másik inkább élben végződik, előbbi görbítésre, vaskarikák, láncszemek

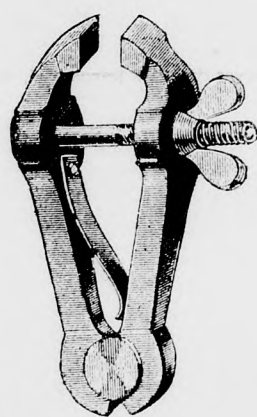
összekalapálására, utóbbi meg inkább egyenes darabok kalapácsolásához alkalmasabb. Olcsóbb üllőt lehet előállítani, ha a koczkaalakú fatuskót látjuk el védő érzélemezrel.

A negyedik ábra a csavaros fogót mutatja, a melylyel az egyes ércdarabokat lehet megrögzíteni, hogy a reszelésre alkalmas helyzetben tarthassuk őket.

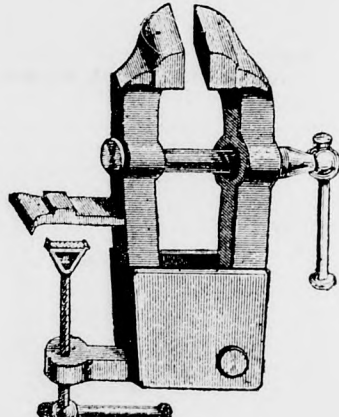

3. ábra.

Szükségesebb már a hatodik ábrán látható körömcavarr, a mely hosszú, keskeny tárgyak és drótok beszorítására jó, előbbiket többnyire azért szorítjuk be, hogy csavaralakra reszeljük őket, utóbbiakat meg többnyire kihégyesítés céljából. Nélkülözhetlen eszköz egy jó fogású kalapács, aczélezott agygyal és egyenes éllel. A szögletes és egyenletesen hajló görbítésknél egy szögletes (6. ábra) és egy gömbölyded (7. ábra) fogóra van szükség. Mintegy átmenetet képez ezek között a nyolezadik ábrán jelzett fogó, melynek ollói hengert alkotnak és lapos szájban végződnek; ezt különösen csavaros rugók és gyűrűk hajlítására használjuk. Itt említjük föl a kis harapó-

5. ábra.

4. ábra.

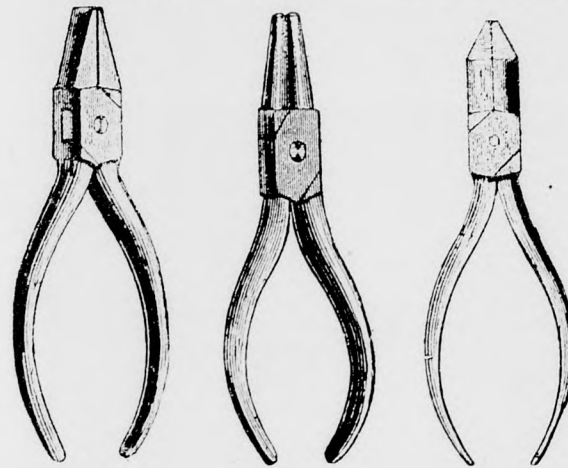
fogót is, a mely vékony fémszalacsák és drótok kifésztésére szolgál.

A lyukfúráshoz két kis fúrókészülékünk van, melyek közül a fogantyús (9. ábra) — természetesen jóval nagyobb — lakatos-műhelyekben gyakorta látható; a másiknál (10. ábra) a forgatást vonószínnel és tokba ágyazott rugóval eszközli az ember. A mi munkánkhoz elegendő valamelyik megbízható cégtől szállított egyszerű fúró, különböző nagyságú betétekkel, melyek a fúrásnál egy-egy csepp olajjal többször megnedvesítendő. Kis lyukakat az úgynevezett ütővel vagy lyukasztó aczéllal is üthetünk. Ez egy kis aczélkúp a 11-ik ábrán bemutatott nagyságban és alakban. A pléh- vagy horganylemez sík felületű ólomtuskóra kell helyezni, a lyukasztót hegyével függőlegesen reá állítjuk, s fejére a kalapáccsal erős ütést mérünk, azután a lemezt megfordítjuk és a keletkezett kigyűrődést a lapos reszelővel elsimítjuk.

IRODALOM.

A lyukaeska szükség esetén egy kis háromszögletű hegyes aczéllukasztóval tágítható.

A szögecseléshez néhány homorú végű aczélrudaeska szükséges, melyek a 14-ik és 12-ik ábrán természetesen nagyságukban láthatók. Ezekhez a rudaes-

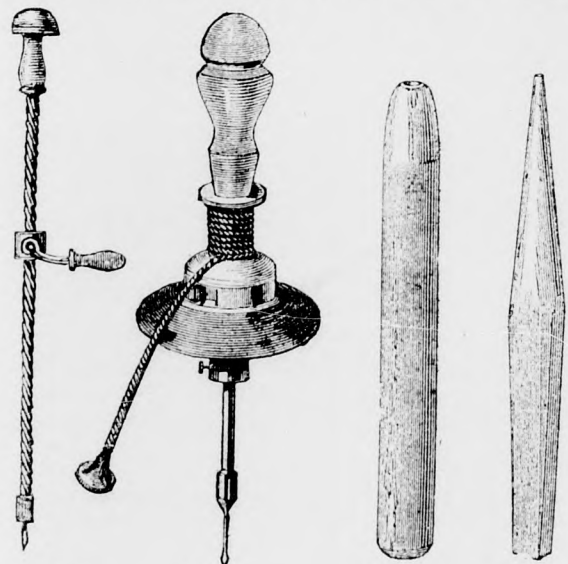
6. ábra.

7. ábra.

8. ábra.

kákhoz megfelelő nagyságú ütővésők is tartoznak, melyek 2—3 milliméter széles élben végződnek és kisebb részek átütésére szolgálnak.

Két-két résznek összeerősítése kapcsokkal vagy szögecsékkel történik; utóbbiak puha, de szívós ércből valók, fönt domborúak, alul tompák és különböző nagyságban kaphatók. A 13-ik ábra ily szögecsét mutat be, a legnagyobb általunk használt fajtából. Ha a lyukakat megfúrtuk, ily szögecsét dugunk keresztül, a domború fejet valami erős alapzatra helyezzük, kiálló végét pedig, ha túlságos hosszú, rövidre csípjuk a harapófogóval s azután a kalapáccsal ellapítjuk. Félgömb alakot úgy nyer, ha az előbb említett homorú

9. ábra.

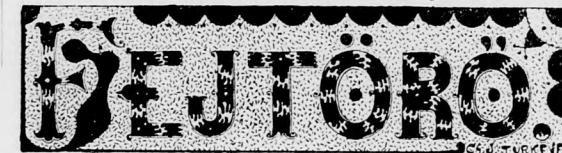
10. ábra.

11. ábra.

12. ábra.

végű aczélrudaeskat ráüllesztjük és néhány kalapácsütést mérünk rá. A szögecseléshez szükséges azonban, hogy a megfelelő nagyságú, a lyukba teljesen beleillő szögecsét használjuk. (Folyt. köv.)

A *Nyelvőr szeptemberi* füzetében Prikkel Márián a koci eredetéről szólván, régi oklevelekből bizonyítja be annak magyar voltát. Ekkor Szende befejezi tanulmányát Gyöngyösi István nyelvről. Kalmár Elek és Gergely Gábor a birtokos -ó ragról mondják el a nyelvtani könyvektől elűtő nézeteiket, melyekhez a szerkesztő is megteszi észrevételeit. Egész terjedelmében közöltetik Csefkó Gyulának és Molnár Sándornak az adai nyelvjárást feldolgozó pályanyertes dolgozata. Kovács János a magyar kereskedelem nyelvről írván, élesen kikel a kereskedelmi levelezésben elterjedt germanizmusok ellen és e téren is tiszta magyarságot sürget. Ezt a cikket kereskedelmi iskoláink tanulóinak figyelmébe ajánljuk: ő reájuk, a jövő kereskedőire vár ez a feladat. Változatos a magyar-német szótár anyaga, mely rovatban tősgyökeres kifejezések helyes egyértékeseiről szól a vita. A magyaradatok, helyreigazítások rovatába írtak: Nyácsik Béla (*hadiféle* kötőszó a németben), Bérezi Fülöp (*dikhenez*). Korányi György (*lapaj*), Cruza János (*huja, lésza*), Pordán Manó (*hujja, meszetel*), Fenyő Miksa (*népetimológiák*), Zolnai Gyula (*monda*). Az idegen esemétek, fattyuhajtások rovatában Tóth Béla a *meglepődés* szót védelmezi «meglepetés»-sel szemben; Antibarbarus, Sassi Nagy Lajos és Jenő Sándor a sajtó irodalmi nyelvét nyomlálják. Végül egy evangélikus iskola igazgatósága az iskolai osztályzatok műszavainak okszerű megállapítását javasolja, mert azok helytelenül és rossz magyarsággal vannak megállapítva. — A *Nyelvőrt* nem győzzük eléggé az ifjúság figyelmébe ajánlani: nincs diák, kinek magyar beszédje és stílusa öntudatosan helyesebbé és tisztábbá ne fejlődne, ha buzgóan tanulmányozza a *Nyelvőr* füzeteit. Önképző- és olvasó körökből épenséggel nem volna szabad e lapnak hiányoznia.

Jellege: Fejtörő az elme sportja.

Rovatvezető: Csiszár József.

Számtani kérdés:

Melyik azon két szám, melynek összege 30, különbsége pedig 12?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve a Rhône azon mellékfolyójának, a mely a Sevennekben ered? Híres azon természetes bolt-hajtás, melyet hullámai a sziklába fúrtak, Archid 54 m. széles.

Történelmi kérdés:

Hogyan hívták azon írot és az erdélyi kir. tábla ülnökét, a ki egy erdélyi ref. superintendes fia volt? Az 1790. országgyűlés alkalmával az ő kezdeményezésére alakult az Erdélyi nyelvvelő-társaság, melynek titkára volt, s később a régi kézírások társasága is.

Természetrizai kérdés:

Mi a neve azon sás-féle növénynek, mely mocsarakban, tóban és patakokban terem? Kúszó tőkéje a legalsó levelek hónaljából indúkat hajt; szára 1—2 m. hosszú, hengeres és végén buzogányalakú virágfüzért (torzsát) visel; levelei kékeszöldek, laposak, kardalakúak. Termése hosszúnyelű makk. Mire használják leveleit?

Megfejtési határidő október 7.

A 38. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számítási kérdés: 18·8 év múlva. **Földrajzi kérdés:** Babahegy, Asszonyhegy. **Történelmi kérdés:** Athinai Simon; Gritti, kinek kormányzóságát ellenezte, 1532-ben kivégeztette. **Természettudományi kérdés:** Ostormán bangita (viburnum opulus). **Méretlen kérdés:** T = 2173·08 m.² **Számrejtély:** Magyarország.

Helyesen fejtették meg: Halmi Gyula, Enökl Gyözö, Bohrandt Lajos, Kárász Géza, Reich Zoltán, Rosenberg Ignác, Ráth Kálmán, Hübner János, Kutlik Félix, *Acs Nagy István*, Herresbacher Dénes, Chabada Jenö, Miröczky János, Fiedler Kálmán, Miröczky Arpad, Lindtner Mátyás, Michaletzky Vilmos, Erdösi Boldizsár, Weisz Ferencz, Grünbaum Jenö, Friedmann Jenö, Pétery Gyula, Deutsch Ignác, Káva Jenö, Zoltán Emil, Wolf Aladár, Taussig Sándor, Doroghy Pál, Fekete Gyula.

A kitüzött könyvjutalmat, Flöck Károly: «Nala és Damajánti» cz. munkát *Acs Nagy István* főgimn. VI. oszt. tanuló nyerte el Szolnokon.

SZERKESZTŐI TELEFON.

H. P. Ön azt kívánja, hogy «A esasi átka és halála» című *állatépítész* beküldött mutatónyíról mondjunk bírálatot. Ime: Eposza hősének füle és farka van; az

Kitünö magyar ifjusági iratok:

- Arany ABC.** Irta Lajos bácsi (Baröti Lajos áneve). Pompás színnyomatu képpel, színny. számos szöveggel és sikerült kétsoros versekkel. Ily lenyes kiállításban ABC képek könyv még nem jelent meg. —
A cirksuban. Kartonizott szép képeskönyv, vidám apró versikékkel ellátta Lajos bácsi. — 60
Baröti Lajos. Képeságok. 47 pajkos gyermekesemény. Jaakó, Cserepy stb. 217 művészi caricaturával. Diszkötésben. — 1,50
Andersen legszebb meséi. Baröti Lajos fordításában, számos képpel ékesítve. Színnyomatu vászondiszkötésben. — 2.—
 Ugyanaz olcsóbb kiadás, színes czimképpel. — 1,30
Bechstein összes meséi. Egyedül teljes magyar kiadás. Ford. Baröti Lajos. Pompás kiállításban, 5 remek színes képpel. — 1,50
Ezeregyéj. Arab elbeszélések. A magyar ifjuság rész. áldolg. Baröti L. 150 pompás képpel, remek színnyomatu vászondiszkötésben. — 2,40
 Ugyanaz olcsóbb kiadás, 150 képpel színes kötésben. — 2.—
Grimm testvérek legszebb meséi. Magyaritá Baröti L. 120 képpel. Színnyomatu remek vászondiszkötésben. (A legszebb, legdiszesebb magyar kiadás) — 2,40
Baröti Lajos. Addig jár a korszó a kutra, míg el nem török. Elbeszélés az éretlebb ifjuság részére Napoleon háborus korából. Magyarra fordította Baröti Lajos. Ot színnyomatu képpel. — 1,20
Harez az indiánokkal. Érdeklészítő elbeszélés Amerika újabb történetéből. Irta Baröti Lajos. Vonzó czimképpel és 4 remek színnyomatu képpel. Kötve. — 1,20
A hajótöröttek kalandjai. Marryat kapitány Rüstig Zsigm. cz. elbesz. nyomán írta Baröti Lajos. Színes képekkel. Diszkötésben. — 1,20
Robinson Crusoe vízszinteságos élete és kalandjai. 45 művészi szöveggel. Magyarban a legszebb kiadás. Campe nyomán átdolgozta Baröti Lajos. Elegáns színes czimképpel, kötve. — 1,40
 Ugyanaz diszkötésben, 45 szöveg-, azonkívül 4 pompás színes képpel és színnyomatu képtábláján egész vászondiszkötésben. — 2.—
Münchenhausen báró eszélálatos kalandjai szárazon és vizen. Doré Gusztáv 141 eredeti rajzával. Diszköt. A legszebb magyar kiad. — 2.—
A klasszikus ókor legszebb hősmundái. Schwab, Grimm, Preller és mások nyomán. Irta Akantusz Viktor, 12 színes remek képpel és számos szöveggel. Éretlebb ifjuságnak és minden művelt ember részére. Pompás színnyomatu vászondiszkötésben. — 2.—
Marlitt. Aranyos Erzsike. Fialat leányok számára áldolgozta Rudnyánszky Gyula. 4 nagy, azonkívül 37 kisebb szöveggel. Igazán hiánypótló mű, mert a magyarban alig van fiatal leányok számára való ajándékkönyv. Remek színnyomatu, egész vászondiszkötésben. — 2.—

ROZSNYAI KÁROLY könyvkiadónál,

Budapest, IV., Múzeum-körút 15. sz.

Bárki által hirdett új vagy használt könyv vagy kóta ugyanazon az áron kapható. Árjegyzék ingyen.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ön époszának se füle, se farka. — «**A rombadölt vár.**» «Midön szives felkérését, t. i. küldjem be ismét «A rombadölt vár» című költeményemet, olvastam, újra *remény* derengett fel keblemben. Amde ez csak hiü remény lehet s ki tudja, vajjon nem mondhatom-e el:

Remény volt az, mely messzeségben Csalóka szemmel rám mosolygott».

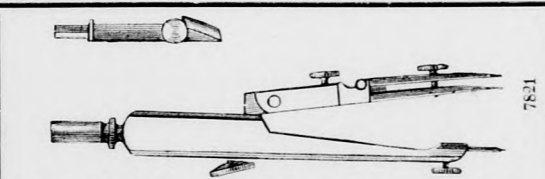
Mi tudjuk: Mondja el bátran! — **Sch. F.** Pécs. Tanulmányoescájá, «A lengyel szabadságharez emléke költészetünkben» csinosan van megírva, de nagy baja, hogy történelmi vonatkozásoknak, okfejtésnek, eszterikai boncolásnak abszolút híjával van. Meg kellene emlékeznie a magyar és lengyel nemzet között fennálló történelmi szimpátiáról: a magyar közvélemény viselkedéséről, az országgyűlés hangjáról (Deák, Kölcsey) a szabadságharezszal szemben; arról, hogy költőink lelkében mily alakban érett és nyilatkozott meg amaz említett szimpátia. Ehhez forrásműveket kell olvasnia: a lengyel szabadságharezról, Kosciuszko Tádéról stb. *Adatokat és tényeket!* Ezek ébresztik aztán a gondolatokat és fejlesztik a magvas eszterikai tárgyalást; ezek hiányában nem eszterizálást, de üres frazeológiát szolgáltat az író. Az illetén szikrányi újat sem mondó, éhhetetlen tartalom-reprodukálások, melyek csak a szép stílus érdemével dícselkedhetnek, rontják meg az eszterika hitelét. Óvakodjék ettől minden ifjú, ki komoly tudományos irányban akar dolgozni és magvasságra törekedik. Viszont az ön művecskéjét, ha a megjelölt alapokon átdolgozza, szivesen közöljük, mert tárgya valóban szép és tanulságos.

A KÖZÉPISKOLAI MATHEMATIKAI LAPOK

VI. évfolyamának első száma

a következő tartalommal jelent meg: Vázlatok a matematika történetéből. — A háromszög ötödik nevezetes pontja. — Különbélek. — 21 kitüzött feladat. — Az érettségi vizsgálatok tételei. — 18 megoldott feladat. — A csillagos ég.

Mutatónyírszámokat szivesen küld a kiadóhivatal:
Budapest, VI., Hunyady tér 11.

CALDERONI és TÁRSA

váci-u. 30. BUDAPEST, kishid-u. 8.

Ajánlanak svájci rajszerszözöket finom kivitellel svájci modor szerint készítve,

iskolai rajszerszözöket, szemüvegek és orrosiptetök, mennyiségtani, természettani, láttani, villanyos és vegytani készülékek, színház és tábori látszövek, szoba-, ablak- és fűrdöhörmörök, fényképezet készülékek.

Képes árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

Hirdetések felvétetnek a kiadó-

hivatalban, Budapest, IV. ker.,

Egyetem-utca 4. sz.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesföváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELÖFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	SZERKESZTÖSÉG:
Negyed évre... 1 frt 20 kr.	Dr. RUPP KORNÉL	Budapest, IX., Soroksári-u. 31.
Fél évre... 2 frt 40 kr.	fügymsnásiumi tanár.	KIADÓHIVATAL:
Egész évre... 4 frt 80 kr.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	Budapest, IV., Egyetem-utca 4.
<i>Megjelenik minden vasárnap.</i>		<i>Kéziratokat nem adunk vissza.</i>

ISKOLAI TRADITIÓK.

Traditio alatt itt az elődök dicséretre méltó tetteinek és jó szokásainak tisztelését és utánzását értem, mert ha van valami az iskolai életben, a mi összeköti a multat és a jövőt, úgy bizonyára ezen traditóban rejlı finom szálak azok s ezeknek nem szabad elszakadniok. Nagypapánk, apánk szelleme szól hozzánk ezekben azon iskola falai közt, melyeknek ök is tanulói voltak s ez tiszteletet követel tőlünk, melyet külsöleg csak úgy mutathatunk ki, ha az ő nyomaikban járunk. Ebben rejlik jó szokásaink, erkölcsi értékünk és hazaszeretetünk titka s ez az, a mi élteti e földön a magyar szellemet.

Tekintsünk csak körül és nézzük, miként becsüli meg tanuló ifjuságunk ez örökségét, az iskolai traditioakat és miként adja át azokat épségben tartott bizományok gyanánt az utána jövő nemzedékeknek.

A debreczeniek megkoszorúzzák Csokonai, a szegediek Dugonics szobrát; a sárospatakiak évenként kijárnak Széphalomra, hogy áldozzanak Kazinezy emlékének; a nagyváradiaik fölkeresik Rulikovszky sirját és leröjék kegyeletüket a magyar szabadsáért elvérzett lengyel hős iránt; a veszprémiek ellátogatnak Csermáknak, a híres magyar dalokat szerző cseh muzsikusknak sírmelekéhez; az aradiak minden október 6-ikán fölmennek a magyar Golgothára és leborulnak «az aradi tizenhárom» emléke előtt; az iglóiak és a szolnokiak dicsöitö dalokat zengenek, mikor az ott elesett honvédekre gondolnak; a löcseiak fáklyás zenével vonulnak az ottani honvédszobor elé, de fölkeresik és megkoszorúzzák a branyiszköi hősök sirját is. De a löcsei tanulók kegyeletemesak a holtak előtt hajtja meg lobogónkat,

hanem megtiszteli az élöket is. Ez év márczius 15-ikén, mikor a nagy idök 50-ik évfordulóját ünnepeltük, a löcsei diákok zenekara éjjeli zenével tisztelte meg azokat a még ott élö agg harcosokat, kik részt vettek a hősi küzdelemben. Említsem-e, hogy ezek örömkönyveket sirtak, mikor az ifjuság e gyöngéd figyelemmel meglepte öket?

Soroljak-e föl még több ismert traditioát? Említsem-e a budapestieket, kik Kossuth sirhalmat virágozzák fel? Megnevezem-e azon nagyjainkat, kiknek porai felett halottak napján az egyetemi hallgatók emlébeszödeket tartanak? Vagy azokat, kiket rendesen egy költöi lélek szokott elvezetni Ercsibe, a nagy emberbarát, Eötvös sirjához? Az oda zarándokolók élöneknek egy dalt és szemükben bizonyára ott csillog a könyesepp is, melyet a költö és jó barát kér a hálás utódoktól!

Felsoroljak-e minden iskolát, mely hagyományként kapta elődeitö, hogy bizonyos napokon kegyelettel gondoljon azokra, kiknek csak a hálás utókor köszönheti meg azt a szolgálatot, a mit hazánkért tettek?

De vannak másféle, az iskola falai közt maradó traditioak is. Egyes intézetek tanulói szorgalommal művelik magukat az egyházi és világi ének gyakorlásában; a debreczeni cantus és a kolozsvári kath. énekkar régóta híresek. Másol évtizedek óta kitünö iskolai zenekar működik; ismét másutt híresek az ifjusági játékok, vagy újabban a tornakörök, zenei matinée-k, a hangversenyek, stb. Említsem-e az ismert önképzököröket, hol neves írók próbálgatták szárnyaiukat? ... De hogyan lehetne e néhány sorban mindenre kiterjeszkedni?

Legyetek ti is, fiatal barátaim, méltok elődei-